

Adam Kay

SEE TEEB HAIGET

Nooremarsti salajased päevikud

Inglise keelest tõlkinud Krista Kallis

Originaali tiitel:

Adam Kay

„This is Going to Hurt: Secret Diaries of a Junior Doctor“

Picador / Pan Macmillan, 2017

Eestikeelne tõlge © Krista Kallis ja Tänapäev AS, 2018

Toimetanud Marje Mändsalu

Kujundanud Virge Ilves

ISBN 978-9949-85-324-3

www.tnp.ee

Trükitud AS Pakett trükikojas

Jamesile
tema kõhkleva toetuse eest

Ja minule endale,
kellel see raamat poleks olnud võimalik

Austusest oma sõprade ja kolleegide privaatsuse vastu, kes võib-olla ei soovi, et neid ära tuntaks, olen muutnud mitut isiklikku detaili. Patsientide konfidentsiaalsuse hoidmiseks olen muutnud kliinilist informatsiooni, mis võiks aidata inimesi identifitseerida, olen muutnud kuupäevi¹ ja isikud on anonüümsed².

Ehkki kurat teab, miks – nad ei saa mind enam kutse äravõtmisega ähvardada.

---

1 Töötasin palju sünnitusosakondades ja inimesed kipuvad meeles pidama kuupäevi, mil nende lapsed sündisid.

2 Üldiselt olen kasutanud vähem tähtsate tegelaste nimesid raamatust „Harry Potter”, seega asendanud ühe juriidilise õudusunenäo teisega.

SISUKORD

Sissejuhatus

1. Resident	1
2. Vanemresident – ametipost üks	29
3. Vanemresident – ametipost kaks	61
4. Vanemresident – ametipost kolm....	87
5. Raviarst – ametipost üks.....	109
6. Raviarst – ametipost kaks	139
7. Raviarst – ametipost kolm.....	167
8. Raviarst – ametipost neli.....	201
9. Vanemraviarst.....	237
10. Tagajärg	263
Avalik kiri tervishoiuministrile	271
Tänuõnad	273

SISSEJUHATUS

2010. aastal, pärast kuut aastat väljaõpet ja veel kuut haigla-palatites veedetud aastat loobusin oma tööst nooremarstina. Mu vanemad pole mulle siiani andestanud.

Möödunud aastal teatati mulle General Medical Councilist¹, et nad kustutavad mu nime meditsiiniregistrist. See polnud just suur ehmatuse, kuna ma polnud meditsiiniga tegelenud pool aastakümnet², kuid emotsionaalsel tasandil oli selle elupeatüki sulgemine küllaltki raske.

Samas oli see suurepärane uudis, sest nüüd sain juurde vaba ruumi: tühjendasin kodu vanast paberipahnast karp karbi järel, paberihunt hakkis toimikuid kiiremini kui

---

1 Üldmeditsiininõukogu.

2 2006. aastal tervishoiuministeriumi läbi viidud uuringus leiti, et avalikkuses valitseb arvamus (üsna mõistlik), et arstidele antakse igal aastal hinnang. Tegelikult võisid arstid sel ajal alates oma eriala omandamise päevast kuni pensionileminekuni üsna muretult töötada, ilma et keegi kontrolliks, kas nad ikka mäletavad veel, kumb süstlaots patsiendi sisse torgata. Pärast Harold Shipmani juhtumit viidi 2012. aastal sisse ümberatesterimisprotsess, mille alusel nüüd arstide pädevus iga viie aasta tagant ümber hinnatakse. Maanteel oleksite ilmselt ärevil, kui teaksite, et teel on palju sõidukeid, mille läbivaatus toimub ainult iga viie aasta tagant, kuid arvatavasti on see ikka parem kui mitte midagi.

Jimmy Carri kehastatud raamatupidaja. Üks, mille siiski surmasuust päästsin, oli mu väljaõppe portfoolio. Kõigil arstidel soovitatakse oma kliinilised kogemused üles tähendada, seda tegevust kutsutakse mõtestavaks praktikaks. Esimest korda pärast mitmeid aastaid seda materjali vaadates näis, et mu mõtestamispraktika seisnes minekus haigla puhkeruumi ja kõige, isegi pisinatukenegi huvitavana tundunud päevasündmuse kirjapanekus – nagu olnuks ma mingi meedikust Anne Frank (ainult mu ööbimispaik oli kordades kehvem).

Peale naljaka ja tavapärase, kehaõõnsustes leiduvate loendamata objektide ja väiklase bürokraatia meenuvad mulle inimvaenulikud töötunnid ning kolossaalne mõju, mida nooremarstiks olemine mu elule avaldas. Nüüd tagasi vaadates tundub see, mida minult oodati, äärmuslik ja ebamõistlik, ent tollal ma lihtsalt aktsepteerisin seda kui osa oma tööst. Oli hetki, mil ma poleks võpatanud selliste sissekannete peale nagu „ujus Islandile naistenõuandlasse” või „pidi täna sööma helikopteri”.

Umbes sel ajal kui mina kõike oma päevikute kaudu uuesti läbi elasin, sattusid praegu ja siin tegutsevad nooremarsid poliitikute tule alla. Paratamatult tundsin, et arstidel on raske oma lugu rääkida (arvatavasti seetõttu, et nad teevad kogu aeg tööd), ja mind pahandas, et avalikkus ei kuule tõtt sellest, mida arstiks olemine tegelikult tähendab. Selle asemel et õlgu kehitada ja tõendusmaterjal ribadeks hakkida, otsustasin tasakaalu mõttes midagi ette võtta.

Ja siin nad siis on: päevikud, mida pidasin riiklikus tervishoiuteenistuses töötades, koos valukohtade ja kõige muuga. Mida tähendab rindejoonel töötamine, selle tagasilöögid mu isiklikus elus ja kuidas ühel kohutaval päeval sai seda kõike minu jaoks liiast. (Vabandust, et juba ette asja ära rikun, ent te ju vaatasite filmi „Titanic”, teades, kuidas seal asjad minema hakkavad.)

Lugemise käigus tulen teile meditsiiniterminoloogia asjus appi ja pakun iga töö olemuse kohta ka veidi konteksti. Eri-inevalt nooremarstiks olemise kogemusest ei viska ma teid lihtsalt sügavasse vette ega oota, et teate täpselt, mida teete.

1

RESIDENT

Otsus meedikuks hakata sarnaneb põhimõtteliselt oktoobrikuu alguses saadud meiliga, milles teil palutakse valida menüü tööl korraldatava jõulupeo jaoks. Pole kahtlust, et kindla peale minnes valite kanaroa, ja ongi enam kui tõenäoline, et panete sellega täkkesse. Aga mis siis, kui keegi näitab teile päev enne pidu Facebookis hirmsat videot kanavabrikust ja te olete tahtmatult tunnistajaks massilisele nokalõikamisele? Mis siis, kui Morrissey sureb novembris ja austusest tema mälestuse vastu pöörate selja elustiilile, mille senini peaaegu eranditeta liha tarbimisele pühendasite? Mis siis, kui teil tekib eluohtlik allergia eskalopi suhtes? Ja lõppude lõpuks ei tea ju keegi, mida nad tulevikus pärast kuuekümnepäevase õhtusöögi nahkapistmist süüa sooviksid.

Iga arst teeb oma karjäärivaliku kuueteistaastasena, kaks aastat varem, kui seadus lubab neil postitada foto oma genitaalidest. Kui hakkate A-taseme eksameid tegema, olete asunud trajektoorile, mis jätkub seni, kuni pensioneerute või surete, ja erinevalt töökoha jõulupeost ei vaheta Janet

hankeosakonnast teie kana oma *halloumi*-varraste vastu – te peate valikuga leppima.

Kuueteistaastaselt on põhjus, miks tahate meditsiini-valdkonnas läbi lüüa, tavaliselt selles, et „mu ema/isa on arst”, „mulle „Holby City” päris meeldib” või „tahan leida ravi vähi vastu”. Esimene ja teine põhjus on naeruväärsed ning kolmas oleks täiesti arusaadav – ehk küll veidi pidulik –, kui poleks mitte asjaolu, et sellega tegelevad teadlased, aga mitte arstid. Pealegi oleks selleealise inimese sõnast kin-nivõtmine veidi ebaõiglane, võrdne sellega, kui teie viieaas-tasena tehtud pilti „Soovin saada astronautiks” peetaks seaduslikult siduvaks dokumendiks.

Mina ise ei mäleta, et meditsiin oleks kunagi olnud minu aktiivne karjäärivalik, pigem oli see nagu vaikiv tagapõhi mu elule – marimba helin mobiilis, mäestikupilt arvuti-ekraani taustaks. Kasvasin juudi perekonnas (ehkki juudid peamiselt toidu pärast); käisin koolis, mis oli oma olemuselt vorstivabrik, mõeldud vorpima meedikuid, advokaate ja va-litsuse liikmeid; ning mu isa oli arst. Kõik märgid osutasid selle valiku suunas.

Kuna meditsiiniõppeasutustesse on suur tung, kandidaate on kümme korda rohkem kui kohti, siis tuleb kõiki kandi-daate intervjuerida ning ainult need, kes praadimisel end kõige paremast küljest näitavad, saavad koha. Kuna eelda-takse, et kõigil kandideerijatel on ainult parimad hinded, võtavad ülikoolid otsustamisel aluseks mitteamakadeemili-sed kriteeriumid. See on muidugi mõistlik: arst peab olema tööks psüühiliselt sobiv – võimeline kohutava surve all vastu

võtma otsuseid, võimeline teatama muretsevatele sugulastele halba uudist, võimeline tegelema iga päev surmaga. Neil peab olema midagi, mida ei saa meelde jätta ega hinnata: suurepärasel arstil peab olema hiiglaslik süda ja laienuvad aort, mille kaudu ringleb tohutu kaastunde ja inimliku headuse järv.

Vähemalt niimoodi te mõtlete. Tegelikult ei hooli meditsiiniõppeasutused sellest kõigest mitte kõige vähematki. Nad ei kontrolli isegi seda, kas te vere nägemist talute. Selle asemel keskenduvad nad õppevälisele tegevusele. Nende ideaalne tudeng on kahe spordimeeskonna kapten, maakonna ujumistšempion, noorteorkestri juht ja kooli ajalehe toimetaja. Põhimõtteliselt sarnaneb see miss publiku lemmiku valimisega, ainult ilma särbita. Vaadake Wikipedia sissekanne üheski millise kuulsuse arsti kohta ja te näete järgmisi ridu: „Noorteliigas tõestas end meisterliku ragbimängijana. Paistis silma pikamaajooksus, viimasel kooliaastal oli kergejõustikumeeskonna asekapten.” Selline kirjeldus käib kellegi doktor H. Shipmani kohta, seega pole vist tegu kõige usaldusväärsema süsteemiga.

Londonis asuv Imperial College oli veendunud, et mu saavutused kaheksanda astme klaveri- ja saksofonimängus koos poolpiduste teatriarvustustega koolilehes tagavad mulle perfektse ettevalmistuse eluks palatites, seega panin 1998. aastal oma kompsud kokku ja asusin reetlikule üheksakilomeetrisele teekonnale Dulwichist South-Kensingtoni.

Nagu võite ette kujutada, on inimkeha anatoomia ja füsioloogia iga üksikasja, lisaks veel selle iga võimaliku talit-

lushäire selgeksõppimine üsna hiigelsuur ettevõtmine. Ent kõrvus undav teadmine, et ühel päeval saab minust doktor – selline suur asi, et saad sõna otseses mõttes muuta oma nime nagu superkangelane või rahvusvaheline kurjategija – tõukas mind nende kuue pika aasta jooksul eesmärgi suunas.

Ja seal ma siis olin, valmis nooremarst³. Oleksin võinud edasi minna telemängu „Mastermind” ja spetsialiseeruda teemale „inimkeha”. Igäüks oleks kodus teleri juures karjunud, et minu valitu on liialt suur ja laiaulatuslik, et oleksin pidanud valima midagi sellist nagu ateroskleroos või paistetused, kuid neil poleks olnud õigus. Ma oleksin teinud puhta töö.

Lõpuks oli aeg kõigi nende ammendavate teadmistega relvastatuna astuda palatisse ja rakendada teooria praktikasse. Kevad poleks kuidagi saanud ootusrikkam olla. Seega oli mulle üsna suur löök, kui avastasin, et olin veetnud meditsiiniõppeasutuses veerandi oma elust, kuid see polnud mind sugugi ette valmistanud Jekylli ja Hyde’i laadi eksistentsiks.

Päevasel ajal oli võimalik tööga toime tulla, ehkki see oli vaimselt nüristav ja hulluks ajavalt aeganõudev. Igal hommikul ilmute palatiringkäigule, kus kogu arstide meeskond

---

³ Nooremarst osutab igäühele, kes pole konsultant. Nimetus tekitab veidike segadust, kuna paljud nooremarstid on tegelikult üsna vanad – mõned on töötanud viisteist aastat, omandanud vahepeal doktorikraadi ja mitmesuguseid muid lõpetamisjärgseid kvalifikatsioone. Natuke sarnaneb see olukorraga, kus Westminsteris kutsutaks kõiki teisi peale peaministri noorempoliitikuteks. Hierarhia on järgmine: resident, vanemresident, raviarst, vanemraviarst, konsultant. Hiljuti on auastmed ümber nimetatud: nüüd on need F1, F2, ST1-7. Siiski kasutavad kõik vana terminoloogiat nagu siis, kui Coco Pops kandis lühikest aega nime Choco Krispies.

igast patsiendist mööda longib. Teie tolknete sabas nagu hüpnotiseeritud pardipoeg, pea hoolival kombel küljele kallutatud, ja märgite üles iga vanema kolleegi poolt kuuldale toodud sõna – panna aeg kinni magnetresonantstomograafia protseduuriks, saata reumatoloogiasse, korraldada elektrokardiogrammi tegemine. Seejärel veedate ülejäänud tööpäeva (lisaks üldiselt veel neli tundi, mille eest keegi teile ei maksa) neid kümneid, teinekord sadu ülesandeid täites – täidate dokumente, helistate. Suurel määral olete isiklik assistent uhkema ametinimetuse varjus. Tegelikult mitte see, milleks nii suurt vaeva nähes end ette valmistasin, aga mis siis ikka.

Õised vahetused aga lasid Dantel paista Disneyna – see oli vaibumatu luupainaja, mis pani mind kahetsema mõtteid, et mu haridus ei leia rakendust. Öösel antakse nooremarstile väike seadeldis, mida armsalt piipariks kutsutakse, ning pannakse ta vastutama iga haiglas viibiva patsiendi eest. Kogu selle kuradi hulga eest. Öine vanemresident ja raviarst on A&Es⁴, kus vaatavad patsiente üle ja võtavad neid vastu, sellal kui teie olete palatites ja juhite üksi laeva. Laeva, mis on tohutu suur ja kus on tuli lahti, kusjuures keegi pole teile kunagi navigeerimist õpetanud. Olete saanud väljaõppe, kuidas uurida patsiendi südame-veresoonkonna süsteemi, teate pärgarterite füsioloogiat, kuid isegi kui tunnete igat infarkti märki ja sümptomit, on esimest korda sellega toime tulek väga teistmoodi.

---

4 Erakorralise meditsiini osakond.

Teid kutsutakse ühte palatisse teise järel, teid kutsub üks meditsiiniõde teise järel, üks hädaolukord järgneb teisele – lõppu pole, see kestab terve öö. Teie vanemad kolleegid võtavad A&E-s vastu patsiente, kel on spetsiifiline probleem, nagu kopsupõletik või jalaluumurd. Teie patsientidel on sarnased hädaolukorrad, kuid nad on hospitaliseeritud, mis tähendab, et juba alguses oli nendega midagi tõsist lahti. See on nagu burger, mille ise kokku panete ja millel sümptomite kiht paikneb haigusseisundite kihil, mis paikneb haiguste kihil: te näete kopsupõletikuga patsienti, kes võeti sisse maksaprobleemide tõttu, või siis patsienti, kes murdis jalaluu järjekordse epilepsiahoo ajal voodist kukkudes. Teie olete mobiilne, põhiliselt väljaõppeta jäänud A&E ühemeeline osakond, kes upub oma kehavedelikesse (isegi mitte nendes, millest lõbu tunda), vaadates üle lõputut voogu muret tekitavalt haigeid patsiente, kelle eest kaksteist tundi varem hoolitses terve arstide meeskond. Äkitselt igatsete administraatori kuueteisttunniste kohustuste järele (või siis ideaalis mingi kompromisstöö järele, mis poleks üle teie võimete ega jääks neist ka allapoole).

Üle ei jää muud kui põhja vajuda või ujuda ja teil tuleb ujuma õppida, kuna muidu vajub koos teiega põhja tonni jagu patsiente. Tegelikult leidsin kõik selle olevat perversselt meelierutava. Kindlasti oli tegu raske tööga, kindla peale olid töötunnid ebainimlikkuse piiril ja kindla peale nägin asju, mis on mu võrkkestale tänase päevani haavu jätnud, ent nüüd võin öelda, et ma olin arst.